

Gunnar Eliasson:

Kan företagen trygga jobben under 1976?

Snabb uppgång 76 men innan dess kommer en djup efterfrågesvacka för industrin, som kan fördubbla arbetslösheten under nästa år. Så lyder nya Industrikonjunkturen som här kommenteras av docent Gunnar Eliasson, Industriförbundet.

□ När Industriförbundet i vårens rapport presenterade sin prognos för 1975 och 1976 fick den beteckningen pessimistisk. Det halvår som gått sedan dess visar klart att prognosen var alldeles för optimistisk. Det är exporten som rasat utför mycket snabbare än någon väntat, medan övrig efterfrågan ligger kvar

ungefär som vi uppskattade den.

Exporten kommer i år förmodligen att sjunka med minst 8 procent. Förra gången detta inträffade var efter Koreaboomen 1952. Den gången gick exporten ned 7 procent. Tydligt är nu att vi inte kommer att hoppa över den djupa recession som redan drabbat världen omkring oss.

I gengäld anslår vår *långsiktiga bedömning* fortfarande en optimistisk ton. Den samtidiga nedvarning av världskonjunkturen som inträffat i oljekrisens kölvatten innebär att starka latent kraften för en snabb återhämtning också har byggts upp. Det är lagren och hushållens efterfrågan i kombination med en illa tidsplanerad ekonomisk politik i hela OECD-området som gör det sannolikt att världskonjunkturen 1977 kommer att peka mycket kraftigt uppåt, med början i råvarubranscherna senare delen av 1976. Medan OECD-BNP minskar med 2 procent 1975 räknar vi i höstens konjunkturrapport med en uppgång på 4,5 procent 1976, som följs av en ökning på hela 7 procent 1977.

Sverige ligger på normalt sätt sent i den internationella konjunkturen. För vår del gäller än-

då att det mycket snart är för sent att med hjälp av allmän *ekonomisk-politisk* stimulans påverka konjunkturen. Problemet att i tid reagera på prognoser gäller i lika hög grad ekonomiska politiska ansvariga myndigheter som företagen själva. Prognoserna uppfattas som osäkra och opålitliga och konsekvensen blir att man väntar med åtgärder tills dess man ser bättre och det som skulle förhindras redan har inträffat. Ekonomisk politik är som att köra en bil där hjulen reagerar först flera minuter efter det man vridit på ratten.

Innan det internationella uppsvinget når Sverige via exporten har vi alltså minst 12 månader av fortsatt avmattning i industrisektorn framför oss och ett något mer utdraget förlopp på arbetsmarknaden, som först nu börjar få ordentlig kännning av lågkonjunkturen.

Nolltillväxt i år

För 1975 och 1976 ser den svenska försörjningsbalansen ut som tabellen anger. BNP-tillväxten stannar nästan helt upp 1975 för att sedan öka med 1 procent 1976. 1977 räknar vi med en ökande tillväxt.

Det är nästan enbart privat konsumtion och lager som håller växten över nollstrecket 1975 och konsumenternas beteende under ett lågkonjunkturår är svårt att förutse. De ökningarna i reala disponibla inkomster vi räknat fram kan lätt bli fortsatt ökat sparande, om arbetsmarknadsläget blir besvärligt. Detta gäller även 1976 och den exportprognos vi gör för detta år får betraktas som maximal. Sysselsättningskonsekvenserna har hittills inte visat sig i den omfattning som produktionsned-

gången motiverat, men 1976 kan arbetslösheten mycket väl ligga på 3 procent.

Företagens planering

Trots att exportefterfrågan snabbt faller och att industriproduktionen enligt våra bedömningar minskar med 2,5 procent 1975 har företagen hittills onormalt liten omfattning minskat sin sysselsättning. En omfattande produktion på lager tycks pågå. Vi kan inte förklara detta enbart med hänvisning till det nya lagerstödet utan måste sluta oss till att en ändring i företagens planering inträffat. Vi har ägnat ett särskilt kapitel åt detta i höstens konjunkturrapport. Vår obesvarade fråga är om 1973/74 års goda vinsterfarenheter, i motsats till det dystra vinstläge som gällde före 1971 års lågkonjunktur, gjort företagen både villiga och finansiellt kapabla till att internt driva en egen långt gående stabiliseringspolitik vad beträffar sysselsättningen. Vi bör i så fall notera detta på vinstens pluskonto i samhällsdebatten, men vill samtidigt uttrycka en farhåga för att den finansiella uthålligheten snabbt kan avta. Produktion på lager är nämligen normalt en mycket likviditetskrävande verksamhet och det stora frågetecknet är om företagen baserat sin planering på en för tidig uppgång i exportefterfrågan.

Priser och vinster

På prissidan följer utvecklingen väl våra uppskattningar från i våras. *Producentpriserna* står still sedan i januari och vi väntar oss praktiskt taget ingen höjning resten av året. En höjning på ca 6 procent ligger i våra kalkyler

Försörjningsbalans 1975 och 1976, procentuella ökningstakten

	1974	1975	1976
BNP	4,2	0,5	1,0
Import	14,7	-2	1,5
Tillgång	5,9	0	1,0
Privat konsumtion	4,4	3	2,5
Export	3,7	-8	5
Investeringar	1,1	-1,5	-0,5
Övrigt (inkl lager)	15,5	3,5	-4,5
Användning	5,9	0	1,0

Källa: Industrikonjunkturen, hösten 1975.

Forts sid 56

Kan företagen trygga jobben under 1976?

under loppet av 1976. Överhuvudtaget är vi starkt benägna att behålla vår tidigare bedömning att den internationella inflationen, som i stort bestämmer vårt producentprisindex, kommer att peka starkt nedåt från toppåret 1974 mot mera normala värden vid 80-talets början. En tillfällig efterfrågegenererad höjning av inflationstakten väntar vi oss under uppsvinget 1977/78, dock ej jämförbar med 1973/74 års extrema erfarenheter.

När efterdyningen av 1973/74 års internationella inflationsvåg arbetat sig igenom den svenska ekonomin i form av en höjning av *konsumtprisindex* 1975 med 10 à 11 procent, så får vi en sänkning i inflationstakten till 7 à 8 procent 1976.

För företagen innebär detta i stället en sammankrympning av *vinstmarginalerna* under 1975 och 1976, en utveckling som förstärks av att lönekostnadsutvecklingen i Sverige – till skillnad från 1973 och 1974 – dessa

år tycks ligga i den övre delen av OECD-ländernas ökningstakter. Vårt vinstmarginalindex för industrin (100 = medelvärdet 1950–1972), som toppade 1974 med 120, beräknas sjunka ned till något under 100 under loppet av 1975 och 1976.

Den ekonomiska politiken

Nästa år blir alltså dystert för industrin och arbetsmarknaden. Vi kan samtidigt konstatera att det nu snabbt börjar bli *för sent*

att med hjälp av traditionell ekonomisk politik påverka sysselsättningen under 1976. Det är inte prognosen som är pessimistisk. Den fanns med i Industrikonjunkturen redan våren 1974 (för ett och ett halvt år sedan!). Det dystra är att ingenting gjorts för att förhindra att prognosen förverkligas och att det nu i praktiken är för sent. Nu är det dags att planera för hur man ska möta den kommande högkonjunkturen.
Gunnar Eliasson

